

DEPARTEMENT LEEFMILIEU NATUUR & ENERGIE

Vlaamse overheid
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 BRUSSEL
T 02 553 80 11
F 02 553 80 05
info@lne.be

DUURZAME OVERHEIDSOPDRACHTEN SCHOONMAAKMIDDELEN

////////////////////////////////////

Inhoud

INHOUD	1
1. TOEPASSINGSGEBIED.....	3
2. OVERWEGINGEN VOORAF	3
3. VOORWERP VAN DE OPDRACHT	4
4. MARKTVERKENNING	4
5. UITSLUITINGSCriteria	5
6. TECHNISCHE BEKWAAMHEID	5
6.1. Ervaring met levering van duurzame producten.....	5
6.2. Milieuzorg in de organisatie	5
7. TECHNISCHE VEREISTEN.....	6
7.1. Criteria van het EU Ecolabel	6
7.2. Doseerhulpmiddelen als technische vereiste	6
8. GUNNINGSCriteria	7
8.1. Gewicht van het gunningscriterium duurzaamheid	7
8.2. Performantie van het product	7
8.3. Criteria van Nordic Swan.....	8
8.4. Gewicht/utiliteitsratio (WUR)	8
8.5. Doseerhulpmiddelen als gunningscriterium	9
8.6. Geurstoffen [Machineafwasmiddelen (huishoudelijk)].....	9
9. UITVOERINGSVOORWAARDEN ⁴	9
9.1. Instructies en opleiding voor duurzaam gebruik.....	10
9.2. Verpakkingen	10

9.3. Naleving van de ILO-basisconventies	11
9.4. Non-discriminatie	11
9.5. Eisen m.b.t. ervaring en kennis van het productiepersoneel	11
10. OPMERKINGEN M.B.T. DE FICHE?.....	12
11. BIJLAGEN.....	12
BIJLAGE 1: AFBAKENING VAN DE DIVERSE TYPES SCHOONMAAKMIDDELEN IN HET TOEPASSINGSGEBIED VAN DEZE FICHE.....	13
BIJLAGE 2: BEKNOPTE TOELICHTING BIJ DE CHECKLISTS VOOR DE STAVING VAN CRITERIA...	15
1. ALGEMENE INFORMATIE.....	15
2. INFORMATIE OVER BEWIJSMIDDELEN.....	15
2.1. Calculation Sheet (DID-list).....	15
2.2. Veiligheidsinformatieblad	16

////////////////////////////////////

1. Toepassingsgebied

Gebruik deze fiche wanneer je een duurzaam schoonmaakmiddel wil aankopen volgens de procedures voor overheidsopdrachten (levering van producten).

Deze fiche is van toepassing op volgende schoonmaakmiddelen:

- Allesreinigers, ruitenreinigers en sanitairreinigers
- Handafwasmiddelen
- Machineafwasmiddelen voor gebruik in toestellen voor huishoudelijk gebruik en vergelijkbaar aan toestellen voor huishoudelijk gebruik
- Machineafwasmiddelen voor gebruik in professionele toestellen
- Textielwasmiddelen voor gebruik in toestellen voor huishoudelijk gebruik en vergelijkbaar aan toestellen voor huishoudelijk gebruik
- Textielwasmiddelen voor gebruik in professionele toestellen

Een gedetailleerde omschrijving van elk van deze schoonmaakmiddelen vind je als bijlage 1 bij deze fiche.

Je vindt in deze fiche geen criteria voor:

- Luchtverfrissers
Luchtverfrissers zijn niet bedoeld om schoon te maken, wel om geuren te maskeren. Je kan heel wat hinderlijke geuren verhinderen door een goede schoonmaak en verluchting van de ruimte. Op die manier kan je vermijden om luchtverfrissers aan te kopen.
- Schoonmaakmiddelen met ammoniak of javel
Javel bevat chloor. Chloor doodt nuttige bacteriën in het water en heeft een irriterende werking op de ogen en luchtwegen. Daarenboven is het niet bedoeld om schoon te maken, wel om te desinfecteren na een grondige schoonmaak. Ook ammoniak is een agressief product dat beter vermeden wordt waar mogelijk.
- Gespecialiseerde schoonmaakmiddelen
Je gebruikt best zo veel mogelijk algemene schoonmaakmiddelen. Soms is er echter toch een meer stevig product nodig, zoals bv. een product voor graffitiwijdereiding, omdat een algemeen product niet opgewassen is tegen de bron van vervuiling. Ze zijn erg specifiek en vereisen elk andere criteria.
- Machineafwasmiddelen voor speciale machines
Voor machineafwasmiddelen voor speciale machines gebruikt in voedingsproductie, zuivelproductie en andere industrie en wasmachines voor medische apparaten, werden geen criteria uitgewerkt. De mogelijke criteria zijn immers erg situatie- en productgebonden.

2. Overwegingen vooraf

- Stockbeheer
Zorg voor een goed stockbeheer van je schoonmaakmiddelen. Zo vermijd je overschotten en hoef je minder schoonmaakmiddelen aan te kopen. Volg je verbruik ook op tijdens de looptijd van de opdracht. Zo heb je voor je volgende opdracht snel een goede inventaris klaar.
- Vermijd gespecialiseerde schoonmaakmiddelen
Vermijd het gebruik van gespecialiseerde schoonmaakmiddelen zo veel mogelijk. Deze gespecialiseerde schoonmaakmiddelen zijn gericht op één of enkele bronnen van vervuiling. Daardoor moet je, theoretisch gesproken, veel producten hebben om je schoonmaak te organiseren. Dit zorgt voor meer verpakking, meer overschot maar ook meer moeilijkheden bij het schoonmaakpersoneel over het juiste gebruik en dosering van elk product.

3. Voorwerp van de opdracht

Maak al in het voorwerp van de opdracht duidelijk dat je een duurzaam product wil aankopen. Dit trekt de aandacht van leveranciers met een meer duurzaam gamma en wijst alle inschrijvers erop dat je aandacht zal besteden aan duurzaamheid bij de beoordeling van de offertes. Bijvoorbeeld:

Deze opdracht heeft tot doel de aankoop en de levering van [product speciëren] en het verstrekken van opleiding over het veilig en duurzaam gebruik ervan aan het schoonmaakpersoneel van [opdrachtgever].

Voorwerp van de opdracht in de context van het beleid van de organisatie

Duid ook dat de duurzaamheidscriteria in het bestek onderdeel uitmaken van een ruimer beleid. Dat maakt het voor de inschrijver duidelijk dat hij ook op langere termijn rekening moet houden met deze criteria.

Het Departement Bestuurszaken, Afdeling Overheidsopdrachten, werkte voor de bestekken van de Vlaamse overheid een standaardparagraaf uit.

[Zie standaardparagraaf: <http://www.bestuurszaken.be/standaardparagraaf>]

Als je organisatie nog geen dergelijke standaardparagraaf heeft, kan je een eigen paragraaf uitwerken over het beleid rond duurzame aankopen.

<...> (naam van de openbare overheid) hecht belang aan milieuzorg en sociale aspecten. Dat wordt verklaard in haar <strategisch beleid>, <missie>, <aankoopbeleid>, <...>

4. Marktverkenning

Deze fiche is geschreven voor een beperkt aantal types schoonmaakmiddelen. Het is onmogelijk om te garanderen de opgesomde criteria voor elk type schoonmaakmiddel mogelijk zijn en dat er een voldoende groot marktaanbod is. Omgekeerd is het mogelijk dat er voor het product dat je wil aankopen varianten op de markt zijn die veel verder gaan op vlak van duurzaamheid. Daarom is het belangrijk om de markt goed te kennen voor je je opdracht uitschrijft. Je kan daarvoor een marktverkenning of een marktraadpleging uitvoeren. Wat het verschil is en hoe je het aanpakt, staat omschreven in de 'Handleiding duurzaamheidsoverwegingen bij overheidsopdrachten'¹.

Als je er als aankoper aan twijfelt of er voldoende duurzame producten geleverd kunnen worden, bv. bij een erg grote levering binnen een kort tijdsbestek, kan je een minimum hoeveelheid definiëren van het totaal (in %) dat aan de duurzaamheidscriteria voldoet. Daarnaast kan je extra punten toekennen (gunningscriterium) aan leveranciers die een hoger percentage duurzame producten kunnen leveren. Je kan je opdracht ook opdelen in percelen.

Deze fiche steunt sterk op de criteria van het EU Ecolabel. Hoeveel producten een EU Ecolabel dragen, vind je online terug:

- De Europese Commissie beheert een catalogus² die toont welke producten met een EU Ecolabel beschikbaar zijn. Je kan verder filteren op productgroep of op land.
- De FOD Leefmilieu houdt een overzicht bij van producten waaraan door het Belgische competent body een EU Ecolabel werd toegekend³.

De resultaten uit beide catalogi komen niet exact overeen, omdat een producent die in één land het label aanvraagt, het product ook in andere landen met het label op de markt mag brengen, zonder opnieuw het label aan te vragen bij het plaatselijke competent body.

¹ <http://www.bestuurszaken.be/handleidingen-Vlaamse-overheid>

² <http://ec.europa.eu/ecat/>

³ <http://www.ecolabel.be/nl/inhoud/de-producten>

Tabel 1: Overzicht van schoonmaakmiddelen met een EU Ecolabel op 27/11/2014

	Op Belgische markt	Toegekend in België
Allesreinigers ...	144	108
Handafwasmiddelen	33	32
Machineafwasmiddelen (huishoudelijk)	13	11
Machineafwasmiddelen (professioneel)	15	0
Textielwasmiddelen (huishoudelijk)	13	42
Textielwasmiddelen (professioneel)	0	0

Er bestaan, naast het EU Ecolabel, heel wat andere milieulabels voor schoonmaakmiddelen. Er bestaan meestal grote gelijkenissen tussen de labels maar ze hebben elk hun specifieke eigenschappen. In de checklists die werden opgemaakt voor de staving van de technische vereisten en gunningscriteria (zie bijlagen), werden de criteria van het EU Ecolabel, het Oostenrijkse Umweltzeichen en Nordic Swan naast mekaar geplaatst. Zo zie je dat er een overlap is tussen de verschillende milieulabels, maar ook dat elk label zijn eigen accenten legt.

5. Uitsluitingscriteria

De uitsluitingscriteria geven je een grond om bepaalde inschrijvers uit te sluiten. Dat kan bijvoorbeeld zijn omdat de inschrijver fraude heeft gepleegd of omdat hij in staat van faillissement verkeert, maar ook omdat hij sociale, milieuwetgeving of non-discriminatiewetgeving overtrad. Hoe je dit expliciet in het bestek verwoordt, vind je terug op de website van de Vlaamse overheid over duurzame overheidsopdrachten.

[Zie non-discriminatieclausule (e.d.): <http://www.bestuurszaken.be/non-discriminatieclausule>]

6. Technische bekwaamheid

6.1. Ervaring met levering van duurzame producten

De technische bekwaamheid van een inschrijver kan voornamelijk aan de hand van een aantal specifieke referenties worden aangetoond. De technische bekwaamheid kan bv. worden nagegaan aan de hand van referenties over eerdere leveringen van duurzame producten van gelijkaardige aard en omvang.

De inschrijver toont zijn technische bekwaamheid aan door het voorleggen van referenties voor minstens [3] gelijkaardige opdrachten die hij in de laatste [5] jaar uitvoerde. Een opdracht kan als gelijkaardig beschouwd worden als het duurzame producten betreft van gelijke aard en de omvang van de levering gelijkaardig was.

Let op wanneer je referenties vraagt. Door ervaring te eisen, sluit je enerzijds nieuwe marktspelers of spelers die pas duurzame producten in hun gamma opnemen, uit. Anderzijds verzeker je jezelf van een leverancier die al een netwerk van toeleveranciers van duurzame producten heeft opgebouwd. Denk dus goed na over wat je wil bereiken met deze clausule. Stuur ook de cijfers (5 jaar – 3 gelijkaardige opdrachten) bij aan de hand van wat je wil bereiken.

6.2. Milieuzorg in de organisatie

Wie zelf aandacht heeft voor duurzaam aankopen, wil ongetwijfeld graag samenwerken met bedrijven die in hun hele werking oog hebben voor duurzaamheid. De stap naar het eisen van een milieuzorgsysteem is dan snel gezet. Je kan dit alleen doen in 'gepaste' gevallen. Ga daarom eerst na of het eisen van een milieuzorgsysteem wel voldoende verband toont met het voorwerp en de omvang van je opdracht.

Eisen i.v.m. milieuzorgsystemen komen vaker voor bij dienstenopdrachten. Daarom vind je alle informatie hierover in [de fiche over schoonmaakdiensten](#).

7. Technische vereisten⁴

De technische vereisten omvatten alle kenmerken waaraan het product volgens de aanbestedende dienst moet voldoen om te beantwoorden aan het gebruik waarvoor het is bestemd. De technische vereisten bevatten objectieve en meetbare bijzonderheden betreffende het voorwerp van de opdracht en moeten specifiek aan het product gekoppeld zijn.

7.1. Criteria van het EU Ecolabel

Het EU Ecolabel, dat beheerd wordt door de Europese Commissie, steunt op een uitgebreide set milieucriteria. Deze set milieucriteria komt tot stand op basis van wetenschappelijk onderzoek en overleg met de sector, milieuorganisaties en overheden uit de Europese Unie. Tijdens het overleg m.b.t. deze fiche, bevestigde de sectorvertegenwoordigers voor de Belgische producenten dat heel wat onder hun leden milieuverantwoorde producten in hun gamma hebben die aan de criteria van het label voldoen. Daarom is het nuttig om bij de aankoop van schoonmaakmiddelen naar de criteria van het EU Ecolabel te verwijzen.

[Product] moet beantwoorden aan de milieu- en verpakkingsvoorschriften van het EU Ecolabel. Voor een volledige omschrijving van deze criteria, zie <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>.

Bewijsmiddelen:

- EU Ecolabel
- Oostenrijkse Umweltzeichen
- Ingevulde checklist, inclusief vereiste bijlagen *[Voeg de checklist (zie bijlage bij deze fiche) als bijlage aan je bestek toe]*

7.2. Doseerhulpmiddelen als technische vereiste

Het EU Ecolabel verplicht niet dat het product met doseerhulpmiddelen geleverd wordt. Die kunnen wel handig zijn om je schoonmaakpersoneel te helpen bij hun taak. Daarom kan een criterium over doseerhulpmiddelen nuttig zijn. Wanneer je zelf een vast doseersysteem installeerde, bv. een doseersysteem dat rechtstreeks op de waterkraan is geplaatst, is dit criterium overbodig.

[Product] wordt geleverd met een doseerhulpmiddel of wordt gebruiksklaar (vooraf verdund) geleverd.

Bewijsmiddelen:

- Staal van het product met doseerhulpmiddel
- Technische beschrijving van het product en het doseerhulpmiddel of beschrijving dat het product niet verder gedoseerd hoeft te worden.

⁴ Technische vereisten worden in sommige bestekken ook samen met de uitvoeringsvoorwaarden in één luik 'Technische bepalingen' vermeld zonder een onderscheid tussen beiden te maken.

8. Gunningscriteria

8.1. Gewicht van het gunningscriterium duurzaamheid

D.m.v. de gunningscriteria kan je duurzame producten hoger waarderen dan hun niet-duurzame tegenhangers. Zo kan je duurzame innovatie in de markt stimuleren omdat niet alleen het prijscriterium van belang is. Het is dan wel belangrijk dat je gunningscriteria opneemt waarvoor de duurzame en niet-duurzame varianten voldoende van elkaar verschillen.

Gunningscriteria over duurzaamheid hebben pas zin wanneer ze een voldoende groot gewicht hebben tegenover andere gunningscriteria zoals prijs en levermodaliteiten. De Europese Commissie schoof in haar mededeling 'Overheidsopdrachten voor een beter milieu'⁵ zelf 15% als voldoende significant naar voor. Of dit realistisch is, hangt echter ook samen met de opdracht die je uitschrijft en het aantal gunningscriteria dat je hanteert. Het % dat je aan gunningscriteria m.b.t. duurzaamheid toekent, moet dan ook opdracht per opdracht beslist worden. Door al bij de opmaak van de gunningscriteria en hun weging enkele simulaties uit te voeren, kan je vermijden dat je achteraf voor onverwachte verrassingen komt te staan, zoals bv. een criterium dat onevenredig zwaar doorweegt.

Als je je opdracht toch als een aanbesteding in de markt zet, kan je nagaan in hoeverre het realistisch is om de gunningscriteria uit deze fiche of de specifieke productfiches als technische vereiste op te nemen in je bestek (op basis van marktverkenning / marktraadpleging).

8.2. Performantie van het product

Het EU Ecolabel heeft een criterium over performantie of het reinigend vermogen van het schoonmaakmiddel. Als je in je technische vereisten naar het EU Ecolabel verwijst, is het niet noodzakelijk om een dergelijke test ook deel te laten uitmaken van de gunningscriteria.

Toch kan het nuttig zijn om een gebruikerstest op te nemen in je gunningscriteria. Op die manier betrek je je schoonmaakpersoneel bij de keuze voor de schoonmaakmiddelen en vergroot je het draagvlak voor het nieuwe schoonmaakmiddel. Om deze test uit te kunnen voeren, moet je een staal van het schoonmaakmiddel opvragen en dat laten testen door een aantal personeelsleden in vooraf omschreven omstandigheden. Het schoonmaakpersoneel kan dan punten geven voor performantie.

Door het personeel te betrekken bij de keuze van het uiteindelijk gekozen schoonmaakmiddel is er meer kans dat ook het personeel gelooft in de performantie van het product. Dit maakt de kans groter dat ze later met de doseerinstructies rekening gaan houden. Wanneer ze niet geloven dat een performant product gekozen werd voor hun noden, zullen ze sneller gaan overdoseren.

Let bij een vergelijkende test van schoonmaakmiddelen op het volgende:

- Betrek voldoende testpersonen, zodat de subjectieve voorkeur uitgevlakt wordt.
- Laat de verschillende schoonmaakmiddelen door dezelfde personen testen.
- Zorg ervoor dat de testpersonen het merk van het product niet kunnen achterhalen.
- Instrueer de testpersonen duidelijk dat het om het reinigend vermogen gaat, niet om geur, gebruiksgemak of andere kenmerken.
- Geef in het bestek aan dat je op deze manier punten zal toekennen en dat je daarom een voldoende groot staal wenst (o.a. afhankelijk van het aantal testpersonen).

⁵ COM (2008) 400, Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, De Raad, Het Europees Economische en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's – 'Overheidsopdrachten voor een beter milieu' (p. 7)

De performantie van het product zal beoordeeld worden aan de hand van een vergelijkende test door het schoonmaakpersoneel van de aanbestedende overheid. Daarom dient de inschrijver een staal van het aangeboden schoonmaakmiddel te bezorgen, dat voldoende groot is voor het reinigen van [oppervlakte]m².

8.3. Criteria van Nordic Swan

Voor de gunningscriteria kan je je, net zoals voor de technische vereisten, baseren op de milieucriteria uit een milieulabel. Het Nordic Swan label is voor schoonmaakmiddelen interessant. De criteria achter het Nordic Swan label lopen voor een groot deel parallel aan de criteria van het EU Ecolabel, maar wijken toch af. Nordic Swan heeft enkele criteria over aspecten die het EU Ecolabel niet behandelt (en omgekeerd). Door Nordic Swan als bron voor de criteria te gebruiken, zorg je er bovendien voor dat ook de gunningscriteria gemakkelijk bewijsbaar zijn voor producenten met een label.

Deze fiche bevat geen opsomming van de gunningscriteria uit Nordic Swan, omdat deze per type schoonmaakmiddel verschillen. De criteria werden verwerkt in de checklists die werden opgemaakt voor de staving van de technische vereisten en gunningscriteria (zie bijlagen). Een korte toelichting bij het gebruik van de checklists vind je als bijlage 2 bij deze fiche. Maak in je bestek wel duidelijk dat je de producten een score zal toekennen op basis van hun antwoorden op deze fiche.

Er worden meer punten toegekend naar gelang het product een hogere score haalt op het optionele luik van de bij het bestek toegevoegde checklist.

8.4. Gewicht/utiliteitsratio (WUR)

Het EU Ecolabel legt voor de meeste types schoonmaakmiddelen een maximale gewicht/utiliteitsratio (WUR of Weight/Utility Ratio) op. Je kan producten met een lagere WUR, oftewel een lager verpakkingsgewicht per gebruikseenheid, meer punten toekennen. Dat kan je bv. als volgt in je bestek opnemen:

Er worden meer punten toegekend wanneer het product een lagere WUR heeft dan in dit bestek vereist:
[Vermeld het schoonmaakmiddel dat je wenst aan te kopen – schrap de overige schoonmaakmiddelen zodat je je bestek niet nodeloos zwaar maakt – punten in deze tekst zijn indicatief]

- Allesreinigers, ruitenreinigers en sanitairreinigers:
 - Geconcentreerde producten
 - » als $WUR < 1g/l$: [3 punten]
 - » als $1g/l \leq WUR < 1.2g/l$: [1,5 punt]
 - Gebruiksklare producten
 - » als $WUR < 100g/l$: [3 punten]
 - » als $1g/l \leq WUR < 150g/l$: [1,5 punt]
- Handafwasmiddelen
 - Geconcentreerde producten
 - » als $WUR < 1g/l$: [3 punten]
 - » als $1g/l \leq WUR < 1.2g/l$: [1,5 punt]
 - Gebruiksklare producten
 - » als $WUR < 100g/l$: [3 punten]
 - » als $1g/l \leq WUR < 150g/l$: [1,5 punt]
- Machineafwasmiddel (huishoudelijk)
[½^e punt] per 0,1g/was dat het primaire gewicht van de verpakking lager ligt dan in de technische vereisten bepaalde maximum (zie verplicht luik van de bij het bestek toegevoegde checklist)
- Machineafwasmiddelen (professioneel)
[½^e punt] per 0,1g/l wasmiddeloplossing dat WUR lager ligt dan in de technische vereisten bepaalde maximum (zie verplicht luik van de bij het bestek toegevoegde checklist).

- Textielwasmiddelen (huishoudelijk)
 - Voor poeders:
 - » als $WUR < 1\text{g/kg}$ was: [3 punten]
 - » als 1g/kg was $\leq WUR < 1,2\text{g/kg}$ was: [1,5 punt]
 - Voor overige schoonmaakmiddelen:
 - » als $WUR < 1,2\text{g/kg}$ was: [3 punten]
 - » als $1,2\text{g/kg}$ was $\leq WUR < 1,50\text{g/kg}$ was: [1,5 punt]
- Textielwasmiddelen (professioneel)
[½e punt] per 0,1g/l wasmiddeloplossing dat WUR lager ligt dan in de technische vereisten bepaalde maximum (zie verplicht luik van de bij het bestek toegevoegde checklist).

8.5. Doseerhulpmiddelen als gunningscriterium

Wanneer je in je technische vereisten schreef dat het product geleverd moet worden met een doseersysteem, kan je in je gunningscriteria extra punten gaan toekennen op basis van het type doseersysteem.

Er worden meer punten toegekend naar gelang het type doseersysteem dat bij het product geleverd wordt:

- Toepassing met automatisch doseersysteem (per dosering gewaarborgde concentratie): [3 punten]
- Toepassing met manueel doseersysteem (bv. knijpfles met doseerbol, doseerschepje): [2 punten]
- Toepassing via gebruiksklaar (vooraf verdund) product: [1 punt]

Bewijsmiddelen:

- Staal van het product met doseerhulpmiddel
- Technische beschrijving van het product en het doseerhulpmiddel

De punten in dit voorbeeld zijn indicatief. Ze zijn gebaseerd op de mogelijkheid tot fouten maken (overdosering / onderdosering) die het hulpmiddel openlaat. Producten zoals een tablet voor een vaatwasmachine of wasmachine, worden gezien als automatisch gedoseerd. Een tablet komt immers overeen met een bepaalde dosering.

8.6. Geurstoffen [Machineafwasmiddelen (huishoudelijk)]

Aan heel wat schoonmaakmiddelen worden geurstoffen toegevoegd. Denk maar aan handafwasmiddelen met lavendelgeur of allesreinigers met de geur van meiklokjes. Voor machineafwasmiddelen, zowel voor huishoudelijk als voor professioneel gebruik, is er een sterk aanbod van producten die geen geurstoffen bevatten. Bij producten voor professioneel gebruik wordt dit criterium afgedekt door de criteria van het Eu Ecolabel en Nordic Swan label, bij producten voor huishoudelijk gebruik niet.

Er worden [3] punten extra toegekend wanneer het machineafwasmiddel geen geurstoffen bevat.

Bewijsmiddelen:

- Verklaring op eer van de producent

9. Uitvoeringsvoorwaarden⁴

De opdrachtnemer moet de opdracht uitvoeren conform de uitvoeringsvoorwaarden die opgenomen zijn in het bestek. De mogelijkheid om uitvoeringsvoorwaarden toe te passen, is afhankelijk van het type en van de hoeveelheid van het product, van de plaats van levering (op een centraal punt of verspreid over verschillende locaties) ... In dit document vind je enkele uitvoeringsvoorwaarden die voor heel wat producten gebruikt kunnen worden. In de specifieke productfiches vind je verdere aanvullingen daarop.

Voorzie niet alleen uitvoeringsvoorwaarden, maar denk ook na over het controle- en sanctiemechanisme. Je kan hiervoor verwijzen naar de algemene aannemingsvoorwaarden zoals deze worden bepaald in het KB Uitvoering van 14 januari 2013, maar je kan ook zelf sancties bepalen als die in verhouding staan tot de opdracht en de overtreden bepaling.

9.1. Instructies en opleiding voor duurzaam gebruik

Om schoonmaakmiddelen correct en duurzaam te kunnen gebruiken, is het belangrijk om te weten hoe de producten te gebruiken. Bijvoorbeeld:

- Hoe doseren
- In welke gevallen en omstandigheden gebruiken
- Hoe ergonomisch werken met het product
- Wat te doen bij ongevallen met het product (bv. schoonmaakmiddel in de ogen, op de huid ...)

Duidelijke instructies en / of opleiding zijn een must. Of je alleen instructies vraagt of ook opleiding voor het eigen personeel, hangt sterk af van de aard en de omvang van de opdracht.

De producten worden geleverd met duidelijke instructies over:

- *[Dosering van de producten]*
- *[De behandeling per type te reinigen oppervlak met vermelding van de te gebruiken schoonmaakmiddelen, de frequentie, de dosering en een veiligheidspictogram (behandelingsadvies)]*
- *... [vul aan waarover je zeker instructies wil]*

De opdrachtnemer stelt van elk geleverd product ook het veiligheidsinformatieblad (MSDS-fiche) ter beschikking van de opdrachtgever.

En / of

De opdrachtnemer zal minstens gedurende *[vul verwachte tijd en / of frequentie in, bv. eenmalig een halve werkdag]* een personeelsopleiding verzorgen. Daarbij gaat o.a. aandacht naar:

- *[werken met de verschillende onderhoudsproducten;]*
- *[gevaaren bij verkeerd gebruik van de producten;]*
- *[doel van het product;]*
- *[waarom doseringen respecteren;]*
- *[ergonomisch werken]*
- *... [vul aan waarover je zeker instructies wil]*

Deze opleiding zal gegeven worden *[vul in wanneer je de eerste opleidingsdag verwacht, bv. bij levering]*. De opdrachtnemer bezorgt de deelnemers aan de opleiding ook een opleidingssyllabus of een duidelijke gebruikershandleiding die de informatie bevat.

Niet alleen de schoonmaakmiddelen die je gebruikt, bepalen hoe duurzaam de schoonmaak is, maar ook de materialen die je aan je schoonmaakpersoneel ter beschikking stelt (met aandacht voor ergonomie) en de opleiding die ze krijgen om de schoonmaakmiddelen en materialen goed en ergonomisch te gebruiken. Deze aspecten betreffen immers de veiligheid en het welzijn van je schoonmaakpersoneel. Vraag daarom aan je leverancier advies over het materiaal dat je best ter beschikking stelt aan je personeel.

9.2. Verpakkingen

Je kan eisen stellen aan de verpakking waarin de producten geleverd worden. Welke criteria haalbaar zijn, hangt sterk af o.a. het product dat je aankoopt. Voorbeelden zijn:

- De opdrachtnemer verbindt zich ertoe dat kartonnen verpakkingen voor ten minste 80% uit gerecycleerd materiaal bestaan.
- De inschrijver verbindt zich tot terugname van kunststofverpakkingen. Hij moet deze verpakkingen correct (laten) verwerken en/of recycleren.

De laatste clause is een stimulans voor de leverancier om samen met de producent te zoeken naar mogelijkheden voor hergebruik of recyclage van verpakkingen.

9.3. Naleving van de ILO-basisconventies

België ratificeerde de 8 ILO-basisconventies⁶ over arbeid, maar niet alle producten worden in België gemaakt. Daarom is het nuttig om een verklaring m.b.t. de naleving van de ILO-basisconventies (gedurende de hele uitvoeringstermijn) te vragen. Zo heb je als aanbestedende overheid een houvast voor maatregelen wanneer tijdens de uitvoering van de opdracht informatie aan het licht komt over sociale wantoestanden bij de productie van het product.

De opdrachtnemer zal in een verklaring op eer de herkomst van de producten bevestigen tot op het niveau van de producent. Daarnaast zal deze verklaring op eer vermelden dat, als de ILO-basisconventies niet nageleefd worden, de opdrachtnemer alle nodige maatregelen zal nemen om aan de situatie te verhelpen of om elders goederen aan te kopen.

Het Belgisch Sociaal Label⁷ is een instrument dat de toepassing van de 8 ILO-basisconventies beoogt. Het label bekijkt dat op ondernemingsniveau, onafhankelijk van de mate waarin het land waarin de productie gebeurt de wettelijke aanpassingen heeft gedaan en afgedwongen.

9.4. Non-discriminatie

In België en in Europa wordt een sterk non-discriminatiebeleid gevoerd. De maatregelen rond non-discriminatie moeten uitsluiting voorkomen en het welzijn van de werknemers verhogen. Het gaat om wetgeving die moet nageleefd worden door alle werkgevers in België. Je kan in je bestek extra nadruk leggen op deze non-discriminatieregelgeving en aanverwante regelgeving rond pesten, geweld en ongewenst seksueel gedrag op het werk en de regelgeving rond toegankelijkheid en ook aangeven hoe je zal optreden tegen opdrachtnemers die zich niet aan deze regelgeving houden.

Hoe je dit expliciet in het bestek verwoordt, vind je terug op de website van de Vlaamse overheid over duurzame overheidsopdrachten, onder de 'Non-discriminatieclause'.

[Zie non-discriminatieclause (e.d.): <http://www.bestuurszaken.be/non-discriminatieclause>]

9.5. Eisen m.b.t. ervaring en kennis van het productiepersoneel

Bij een levering van producten is het meestal niet aangewezen om eisen te stellen over tewerkstelling, opleiding of werkervaring van het productiepersoneel. De link met het voorwerp van de opdracht is niet sterk genoeg. Daarom zijn dergelijke sociale eisen ook niet opgenomen in deze fiche.

⁶ 8 basisconventies van de International Labour Organization of Internationale Arbeidsorganisatie (IAO). Meer info:

<http://ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/conventions-and-recommendations/lang--en/index.htm>

⁷ <http://www.mi-is.be/be-nl/sociale-economie/belgisch-social-label>

10. Opmerkingen m.b.t. de fiche?

Het is voor de Vlaamse overheid belangrijk dat deze fiche gebruikersvriendelijk is voor alle aankopers. Hoe meer aankopers hun ervaringen m.b.t. het gebruik van (de criteria uit) deze fiche delen, hoe beter we de fiche kunnen maken. Aarzel dus niet om je opmerkingen door te geven.

Departement Leefmilieu, Natuur en Energie

Team Interne Milieuzorg

E-mail: imz@lne.vlaanderen.be

Tel.: 02 553 80 17

11. Bijlagen

- Bijlage 1 Afbakening van de diverse types schoonmaakmiddelen in het toepassingsgebied van deze fiche
- Bijlage 2 Beknopte toelichting bij de checklists voor de staving van criteria
- Bijlage 3 Checklist 'Allesreinigers, ruitenreinigers en sanitairreinigers'
- Bijlage 4 Checklist 'Handafwasmiddelen'
- Bijlage 5 Checklist 'Machineafwasmiddelen (huishoudelijk)'
- Bijlage 6 Checklist 'Machineafwasmiddelen (professioneel)'
- Bijlage 7 Checklist 'Textielwasmiddelen (huishoudelijk)'
- Bijlage 8 Checklist 'Textielwasmiddelen (professioneel)'

Bijlage 1: Afbakening van de diverse types schoonmaakmiddelen in het toepassingsgebied van deze fiche

Voor de afbakening van de diverse types schoonmaakmiddelen, wordt de omschrijving van het EU Ecolabel gevolgd.

Allesreinigers, ruitenreinigers en sanitairreinigers

Allesreinigers bestaan uit detergents bedoeld voor routinematig kuisen van vloeren, muren, plafonds, ramen en andere vaste oppervlakken, en die ofwel opgelost worden in water voor gebruik ofwel gebruikt worden zonder oplossen. Allesreinigers zijn bedoeld voor gebruik binnenshuis in gebouwen die huishoudelijke, administratieve, commerciële en industriële faciliteiten omvatten.

Ruitenreinigers zijn reinigers bedoeld voor routinematige reiniging van ruiten, die gebruikt worden zonder verdunning. Ruitenreinigers die verdund moeten worden voor gebruik, vallen onder de categorie 'allesreinigers'.

Sanitairreinigers zijn detergents bedoeld voor routinematige verwijdering, inclusief het schuren, van vuil en/of afzettingen in sanitaire ruimten (wasruimten, toiletten, badkamers, douches en keukens). Deze groep omvat dus schoonmaakmiddelen voor badkamers en keukens.

Handafwasmiddelen

Handafwasmiddelen zijn afwasmiddelen om handmatig schotels, aardewerk, bestek, glazen, keukengerei ... af te wassen. Deze schoonmaakmiddelen worden zowel in particuliere als in professionele context gebruikt. Het gaat niet om schoonmaakmiddelen voor het schoonmaken van vaste oppervlakken of om middelen voor vaatwasmachines.

Machineafwasmiddelen (huishoudelijk)

Machineafwasmiddelen (huishoudelijk) zijn alle detergents voor vaatwasmachines, in de vorm van een poeder, vloeistof of andere vorm, die worden gebruikt als spoelmiddel en zijn bestemd om te worden verkocht en uitsluitend te worden gebruikt in automatische vaatwasmachines voor huishoudelijk gebruik en in automatische vaatwasmachines voor professioneel gebruik, die qua afmetingen en gebruik vergelijkbaar zijn met automatische vaatwasmachines voor huishoudelijk gebruik.

Machineafwasmiddelen voor toestellen met een wascyclus van meer dan 20 minuten, vallen onder deze fiche. Professionele toestellen hebben een kortere wascyclus. De samenstelling van de producten is hierop aangepast.

Machineafwasmiddelen (professioneel)

Machineafwasmiddelen voor gebruik in professionele toestellen zijn single- en multicomponent-machineafwasmiddelen, spoelmiddelen en voorweekmiddelen, bestemd voor gebruik in professionele vaatwasmachines. Multicomponent-machineafwasmiddelen bestaan uit een combinatie van poeders en vloeistoffen in één systeem, terwijl singlecomponent-machineafwasmiddelen poeders of vloeistoffen zijn.

Niet via automatische pompen gedoseerde sprays vallen buiten deze productgroep.

Textielwasmiddelen (huishoudelijk)

Textielwasmiddelen (huishoudelijk) zijn wasdetergenten, alsook vlekverwijderaars die zijn bedoeld als voorbehandeling, zowel in poeder-, vloeibare of andere vorm, die gebruikt worden voor het wassen van textiel in huishoudelijke wasmachines (maar waarbij gebruik in wasserettes en gemeenschappelijke wasinrichtingen niet worden uitgesloten).

Onder vlekverwijderaars die zijn bedoeld als voorbehandeling, wordt verstaan vlekverwijderaars die worden gebruikt voor de directe behandeling van vlekken op textiel (alvorens ze te wassen in de machine), maar geen vlekverwijderaars die worden gedoseerd in de wasmachine en evenmin vlekverwijderaars die ook bestemd zijn voor andere toepassingen dan als voorbehandeling.

Deze productengroep omvat geen schoonmaakmiddelen die worden gedoseerd door middel van dragers zoals reinigingsdoekjes of andere materialen, noch washulpmiddelen die worden gebruikt zonder aansluitende wasbeurt, zoals vlekverwijderaars voor tapijten en meubelstoffen.

Textielwasmiddelen (professioneel)

Textielwasmiddelen voor gebruik in professionele toestellen zijn schoonmaakmiddelen die door professionele gebruikers in industriële en institutionele sectoren worden gebruikt. In deze groep zijn vloeistoffen, poeders en multicomponentsystemen inbegrepen.

Multicomponentsystemen bestaan uit meer dan één component (vloeistoffen en poeders) voor een complete detergent of een wasprogramma voor automatische dosering. Een multicomponentsysteem kan een aantal schoonmaakmiddelen bevatten zoals vlekverwijderaars, voorwasproducten, detergenten, wasversterkers, bleekmiddelen, spoelmiddelen en wasverzachters.

Niet inbegrepen in deze groep zijn de schoonmaakmiddelen die bepaalde textieleigenschappen bekomen zoals afstoten van water, waterdicht of vuurvast maken ... Daarnaast bevat deze groep geen schoonmaakmiddelen die gedoseerd worden door dragers zoals reinigingsdoekjes of ander materiaal, noch schoonmaakmiddelen met specifieke toepassingen zoals vlekverwijderaars voor tapijten of meubelen.

Bijlage 2: Beknopte toelichting bij de checklists voor de staving van criteria

1. Algemene informatie

Je vindt, als bijlage bij deze fiche, checklists voor de verschillende schoonmaakmiddelen waarop deze fiche van toepassing is. Deze kan je toevoegen aan je overheidsopdracht als invullijst voor de inschrijvers. De checklists zijn een hulpmiddel voor de controle van de technische vereisten (verplichte informatie) en gunningscriteria (optionele informatie).

Belangrijke richtlijnen voor het gebruik van de checklists:

- Pas de checklists aan je eigen voorkeur aan en stem je bestek daarop af. Zo kan je bijkomende criteria toevoegen, of criteria schrappen.
De Vlaamse overheid selecteerde minimale duurzaamheidscriteria voor overheidsopdrachten. Dit zijn die criteria (technische vereisten) die ofwel eenvoudig gecontroleerd kunnen worden, ofwel een erg zware duurzaamheidsimpact vertegenwoordigen. Hanteer deze criteria als minimum bij de beslissingen die je neemt om criteria te schrappen. Je vindt deze minimumcriteria op http://www.bestuurszaken.be/monitoring_schoonmaakmiddelen_en_diensten.
- De lichtblauwe tekst moet je als aankoper helpen, bv. over hoe je bewijsmiddelen kan gebruiken om een criterium te verifiëren. Verwijder de tekst uit de criteriafiche voor je deze bij het bestek voegt.
- Vertrouw op de labels. Dwing de inschrijvers die een label kunnen voorleggen niet om toch de hele fiche in te vullen. Zo gaat voor de producenten en leveranciers het voordeel verloren om producten met een label aan te bieden. De eerste vragen van het verplichte luik en de eerste vraag van het optionele luik geven aan welke vragen een inschrijver mag overslaan als hij een label kan voorleggen.
- Na de tekst over de verplichte en optionele informatie, vind je een samenvattende tabel. Deze kan je als voorbeeld gebruiken voor een invullijst bij je bestek, waarbij je de voorafgaande tekst over de verplichte en optionele informatie alleen ter informatie meegeeft. Een samenvattende tabel heeft twee voordelen:
 - Je hebt alle informatie die je nodig hebt in één beperkt document bij mekaar.
 - Je kan de inschrijver gemakkelijk vragen aan te duiden waar precies in het bewijsmateriaal (bv. paginanummer), je de nodige informatie kan terugvinden.

2. Informatie over bewijsmiddelen

2.1. Calculation Sheet (DID-list)

Relevant voor criteria i.v.m. afbreekbaarheid van oppervlakte-actieve stoffen en KVV_{chronisch}

Op de website van het EU Ecolabel kan je bij de informatie voor elk type schoonmaakmiddel ook een 'Calculation Sheet (DID-list)' terugvinden.⁸ Je kan dit rekenblad door de inschrijver laten invullen.

De inschrijver in het rekenblad volgende informatie invullen:

- Het type schoonmaakmiddel
- De DID-nummers voor alle stoffen uit de samenstelling
- Het gewichtspercentage van deze stoffen in het schoonmaakmiddel

Het rekenblad berekent dan zelf het KVV_{chronisch} van het product en geeft de nodige informatie over de biologische afbreekbaarheid van de oppervlakte-actieve stoffen.

⁸ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>

Je kan op basis van de DID-nummers ook zelf nakijken in de DID-lijst (laatste tabblad in het rekenblad) of een stof al dan niet biologisch afbreekbaar is. Dit staat vermeld in de laatste twee kolommen van de DID-list:

- R: Biologisch afbreekbaar in aerobe omstandigheden
- Y: Biologisch afbreekbaar in anaerobe omstandigheden

Wanneer een producent bestanddelen vermeld die niet in de DID-lijst voorkomen, vraagt het rekenblad om literatuurgegevens of andere bronnen om de afbreekbaarheid van de organische stoffen aan te tonen. Je kan een niet-opervlakte-actieve stof als anaeroob afbreekbaar beschouwen wanneer de stof:

- gemakkelijk afbreekbaar is en een lage adsorptie ($A < 25\%$) heeft of;
- gemakkelijk afbreekbaar is en een hoge desorptie ($D > 75\%$) heeft of;
- gemakkelijk afbreekbaar en niet bio-accumulerend is.

Let er in de documentatie op dat het testen van adsorptie / desorptie gebeurde overeenkomstig OESO-richtsnoeren 106.

Je kan het rekenblad verplichten als bewijsmiddel. Dat heeft voor en nadelen:

- Je beoordeelt alle aangeboden schoonmaakmiddelen op dezelfde manier. Daarenboven beloon je de leveranciers van schoonmaakmiddelen met een relevant label, want zij moeten het rekenblad niet invullen. Zo geef je de leveranciers ook een extra stimulans om producten met een label aan te bieden.
- Leveranciers beschikken niet altijd over de nodige informatie om het rekenblad volledig in te vullen. Het vraagt voor hen heel wat tijd en inspanning om de nodige gegevens bij de producent op te vragen. Zo beperk je, door de tijdsfactor, de kansen van vooral kleinere leveranciers om een goede offerte in te dienen.
- Het rekenblad is erg gedetailleerd. Het polst eigenlijk naar de productsamenstelling. Producenten die het rekenblad aan het Competent Body voor het EU Ecolabel doorgeven, krijgen ze de garantie dat deze informatie niet doorgegeven wordt. Bij een overheidsopdracht hebben ze die garantie niet. Daarom zullen een aantal producenten hun gegevens niet aan de overheid ter beschikking stellen.

2.2. Veiligheidsinformatieblad

Relevant voor criteria m.b.t. gevaarlijke stoffen en de aan de stof / het schoonmaakmiddelen (of bestanddelen ervan) toegekende gevarensinnen.

Elke producent die in de EU een gevaarlijke stof of mengsel op de markt brengt, moet een veiligheidsinformatieblad opstellen. Dit is o.a. het geval voor schoonmaakmiddelen (mengsel). Een veiligheidsinformatieblad geeft informatie over de risico's die aan het product verbonden zijn en over de risico's van de bestanddelen die in het product zitten.

REACH bepaalt voor welke stoffen en mengsels een veiligheidsinformatieblad moet worden opgesteld, welke rubrieken het moet bevatten en welke informatie op het veiligheidsinformatieblad vermeld moet worden.⁹

⁹ De indeling en nummering van de rubrieken werd vastgelegd in bijlage II bij de Verordening (EG) nr. 1907/2006 (REACH). Oudere veiligheidsinformatiebladen zijn mogelijk anders ingedeeld maar moeten wel dezelfde informatie bevatten. Ga in elk geval na dat de veiligheidsinformatiebladen die je als bewijsmateriaal krijgt, niet ouder dan drie jaar zijn. De producent moet deze documenten immers driejaarlijks actualiseren.

Volgende rubrieken van het veiligheidsinformatieblad zijn nuttig wanneer je controleert of een schoonmaakmiddel aan de criteria uit deze fiche voldoet:

– Rubriek 2: Identificatie van de gevaren

In deze rubriek vind je de risico's voor mens en milieu en eventuele bijzondere gevaren. Het gaat o.a. om de indeling van het stof. Je vindt er o.a. de indeling van het product. Dit zijn de gevarencinnen (H-zinnen), de veiligheidsaanbevelingen (P-zinnen) en de verplichte Europese gevarensymbolen¹⁰. Deze rubriek is interessant om na te gaan of het schoonmaakmiddel voldoet aan criteria als 'Aan het schoonmaakmiddel zijn geen van volgende gevarencinnen toegekend: ...'

Figuur 1: Voorbeeld van een Europees gevarensymbool (GSH05 – Corrosief)

– Rubriek 3: Samenstelling en informatie over de bestanddelen

Rubriek 3 geeft de samenstelling van de bestanddelen van een product weer (o.a. met naam en CAS-nr.) en de indeling van die bestanddelen volgens de gevarencinnen en Europese gevarensymbolen. Deze rubriek is vooral interessant om te controleren of bepaalde gevaarlijke stoffen die je in je bestek uitsluit, niet in het product voorkomen en om na te gaan of het product voldoet aan criteria als 'Aan het schoonmaakmiddel en zijn samenstellende bestanddelen zijn geen van volgende gevarencinnen toegekend: ...'

– Rubriek 15: Wettelijk verplichte informatie

De Europese regelgeving verplicht de producenten om informatie over wettelijke verplichtingen, die nergens eerder in het veiligheidsinformatieblad staan, te vermelden onder rubriek 15.

Een leverancier van professionele schoonmaakmiddelen moet volgens de wetgeving het veiligheidsinformatieblad van het schoonmaakmiddel aan zijn klanten ter beschikking kunnen stellen. Heel wat producenten helpen de leveranciers daarbij door de veiligheidsbladen via hun website ter beschikking te stellen. Het is dus voor een leverancier relatief eenvoudig om je het veiligheidsinformatieblad van het schoonmaakmiddel zelf ter beschikking te stellen.

¹⁰ De benamingen H-zin, P-zin en Europese gevarencin zijn nieuw sinds 2008. Daarvoor sprak men over R-zinnen, S-zinnen en gevarenaanduidingen (pictogram – oranje vierkant). In de fiches worden beiden naast mekaar geplaatst, zodat duidelijk is welke R-zinnen en H-zinnen overeen komen. Een volledige lijst met R-zinnen en de H-zinnen waarnaar ze omgezet zullen worden, vind je in verordening (EG) Nr. 1272/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels tot wijziging en intrekking van richtlijnen 67/548/EEG en 1999/45/EG en tot wijziging van verordening (EG) nr. 1907/2006: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:353:0001:1355:nl:PDF> (oorspronkelijke tekst)